

Tussen 1992 en 1994 heeft Gerard Abbingh de Boswachterij Borger op het voorkomen van libellen onderzocht. In dit artikel doet hij verslag van wat hij heeft waargenomen.

Gerard Abbingh

## Libellen in de Boswachterij Borger: een inventarisatieonderzoek over de periode 1992 tot en met 1994.

Op eigen voordracht, gaarne geaccepteerd door Staatsbosbeheer, heb ik in de jaren '92 t/m '94 een 15-tal vennen en veenputjes in de Boswachterij Borger op het voorkomen van libellen onderzocht. Dat er ondanks verdergaande verdroging, verzuring, vermessing en toenemende rekreatiedruk nog steeds veel moois te ontdekken valt is mij in de afgelopen 3 jaar wel gebleken.

De Boswachterij Borger is ruim 1260 ha groot en bestaat vooral uit jonge ontginnings-bossen met grootschalige naald- en loofhout aanplant op voormalige heide en stuif-zand. De oudste delen zijn nu ongeveer 60 jaar oud. Binnen de boswachterij liggen verspreid een groot aantal vennen, veentjes en veenputten. Een aantal is direkt omgeven door bos, een aantal heeft eerst een meer of minder brede strook van heide om zich heen en een klein aantal vennen is gelegen midden in een groot heideveld in het hart van de boswachterij.

Het huidige beheer van de, voornamelijk zure, vennen beperkt zich vooral vanwege de beperkte financiële middelen tot het verwijderen van de houtige opslag langs de rand van de vennen. Incidenteel wordt er hier en daar pitrus langs de oevers weggehaald. Eén groot ven, het Lunsveen, is in de jaren '70 bij groot onderhoud eens volledig van pitrus ontdaan. Het ven is inmiddels echter al weer voor tweederde dichtgegroeid met pitrus en Staatsbosbeheer heeft te kennen gegeven er voorlopig geen onderhoud meer aan te plegen.

Tijdens de onderzoeksperiode zijn er 29 soorten libellen in de Boswachterij Borger waargenomen. Dit is een behoorlijk groot aantal, iets wat mede

veroorzaakt wordt door de vele vennen en veentjes die in de boswachterij gelegen zijn. Ter vergelijking: in de nog geen 10 km zuidelijker gelegen Boswachterij Exloo-Odoorn is weinig open water aanwezig en konden "slechts" 16 soorten libellen worden vastgesteld (waarmee natuurlijk niet is gezegd dat deze niet waardevol zouden zijn, *Ischnura pumilio*, *Ceriagrion tenellum*, *Leucorrhinia dubia* en *L. rubicunda* zijn in de Boswachterij Exloo-Odoorn waargenomen (Van Leeuwen, 1993) en behoren tot de zeldzamere soorten in ons land).

Dat niet alle vennetjes en veenputten even geschikt zijn voor libellen blijkt uit de grote verschillen in de aantallen waargenomen soorten per ven/veenput. Het kleinste aantal waargenomen soorten (gemeten over de periode '92-'94) was 4 tegen het grootste aantal 20. Gemiddeld vielen er per ven/veenput ongeveer 13 soorten waar te nemen.

In het voorjaar zijn het vooral de *Coenagrion*-soorten en de *Leucorrhinia*'s die opvallend aanwezig zijn. *C. puella* en *C. lunulatum* zijn vrij algemeen. *C. pulchellum* is wat zeldzamer. *L. rubicunda* is een op sommige vennen zeer talrijke witsnuitlibel met daarnaast op enkele vennen ook de veel zeldzamere *L. dubia*. In 1994 kon op één ven naast bovengenoemde witsnuitlibellen ook *L. pectoralis* vastgesteld worden. Jansen (1988) noemt voor deze soort slechts één vindplaats in Drenthe en dan ook nog uit een periode van voor 1975.

Een opvallende zomersoort is *Ceriagrion tenellum*, die op tenminste een 10-tal vennen waargenomen is. Deze, in de literatuur nogal eens als zeldzaam en bedreigd bestempelde soort, komt op enkele,

vooral ondiepe en beschut gelegen vennen, soms in vrij grote aantallen voor. Zo telde ik op het Watermolenveen op 20 juli 1994 ruim 250 individuen. Een andere opvallende zomersoort is *Anax imperator*. Deze soort wordt niet zo vaak in Noord-Nederland aangetroffen en al helemaal niet voortplantend. In 1993 werd eenmaal een zwerfend mannetje gezien en in juli '94 werd van deze soort een eiafzettend vrouwtje waargenomen. Overigens blijkt *A. imperator* het afgelopen jaar op veel meer plaatsen in Drenthe te zijn waargenomen (mond.med. R. Blaauw, medewerker S.B.B.).

Van de nazomersoorten vallen bij de juffertjes vooral de waarnemingen van *Lestes virens* op. In 1992 zag ik eenmaal een vrouwtje op een nageoeg geheel met veenpluis, veenmos en zeggen dichtgegroeid ven. Pas in 1994 zag ik *L. virens* opnieuw, maar nu op ten minste drie vennen en op één ven ook in behoorlijk grote aantallen. Ik vraag mij af waar de dieren de afgelopen zomer vandaan zijn gekomen. Het kan zijn dat ze ook in voorgaande jaren al op de betreffende vennen aanwezig waren, maar aangezien die vennen ook in voorgaande jaren regelmatig bezocht zijn had ik die dieren toen eigenlijk ook moeten zien. Misschien zijn de 1994-dieren zwervers en zijn ze, begünstigd door de mooie zomer, van elders aan komen vliegen. Vervolgonderzoek in de komende jaren kan meer duidelijkheid geven omtrent de vraag of *L. virens* zich ook in de Boswachterij Borger voortplant.

Alhoewel alle waargenomen soorten voor mij even interessant zijn, geeft het toch wel een enorme kick om ook eens een grote zeldzaamheid in je libellennet te krijgen. Het seizoen '94 begon met de vangst van *L. pectoralis* natuurlijk al heel goed, maar de vangst van een *Aeshna subarctica*, eind

augustus, maakte 1994 voor mij helemaal tot een prachtig libellenjaar. In 1988 vond ik al eens een larvehuidje in een veenputjescomplex in de Boswachterij Borger dat (gecontroleerd door J. van Tol, N.N.M.) zeer waarschijnlijk aan *A. subarctica* toebehoorde. Volwassen dieren kon ik toen niet vaststellen. In de jaren daarna heb ik nogmaals enkele huidjes gevonden en dit jaar kon dan eindelijk een volwassen dier worden vastgesteld. Het lijkt er dus op dat *A. subarctica* met een kleine, zich voortplantende, populatie in de boswachterij aanwezig is. Naast deze zeer zeldzame *Aeshna* kunnen ook *A. juncea*, *A. mixta*, *A. grandis* en *A. cyanea* regelmatig worden aangetroffen. Van laatstgenoemde soort konden bij drie, een paar jaar geleden gegraven putjes, opvallende veel larvehuidjes verzameld worden. Het lijkt erop dat deze jonge veenputjes een goed voortplantingsbiotoop vormen voor libellen want ook van andere soorten, onder andere *Sympetrum danae*, konden in deze putjes huidjes worden verzameld. Het is interessant om na te gaan welke soorten libellen (en andere waterorganismen) deze putjes als voortplantingsbiotoop accepteren omdat bij gebreken geschiktheid dergelijke putjes ook elders eenvoudig te realiseren zijn.

Voorlopig blijft er in de Boswachterij Borger op libellengebied nog voldoende te onderzoeken, zodat ik mijn activiteiten hier nog wel een poosje kan voortzetten.

#### Literatuur:

Jansen, K.C., 1988. De libellen van Drenthe. Een inventarisatie 1975-1988.

Van Leeuwen, R., 1993. Basiskartering libellen en dagvlinders 1992. Natuurterreinen complexen Odoorn, Odoornerdennen, Exloo. Staatsbosbeheer Drenthe-Zuid.